

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
- NA PÓ GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svakog četvrtka

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
VORNI UREDNIK: VLAD. KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU ili POGODBI

God. I.

ŠIBENIK, 8. listopada 1908. god.

Broj 24.

Kako se riešilo težačko pitanje u Splitu.

Kako je našim čitaocima poznato, demokratski advokati otrag tri godine osnovaše u Splitu svoju stranku, koju su nazvali demokratskom. Za vodju te nove stranke proglašen je dr. Smodlaka.

Prva im je briga bila da uspire težačke strasti, a i samog težačka k sebi privuku. Zato su pokrenuli razna pitanja, koja su silno razdražila težačku čud.

Nisu oni tražili načina, da pravedno i miroljubivo rieše ona pitanja, nego im je bilo na srcu da sve uzmete, ne bi li kako tako sebi stekli glasa i puk privezali uz svoja kola. Puk nije shvatio ovu himbenu igru, pa se dao nepromišljeno u njihove ruke.

Tako se osnovala „Težačka Sloga“, pravo ratilo u rukama lukavih advokata, a ujedno i ognjište borbe i napadaja.

S naše strane požalili smo u više navrata žalostno stanje splitskog težačka, i predložili pravedan način kako da se dodje do mira.

Naše predloge demokratski advokati nisu prihvatili, jer, kako rekosmo, nije im bilo do mira, nego do razdraživanja, kako splitski težak osim njih, svakoga mora smatrati svojim otvorenim neprijateljem. Žalibože u tom su uspjeli, ali ujedno su baš splitskog težačka oštetili i ponizili. Nisu ga usrećili, kako su oni obećali.

Medjutim našlo se razboritih težačka koji uvidiše igru advokatsku, pa se odlučno suprotiviše njihovim razdraženim pristašam. Tako se proti „Težačkoj Slogi“ osnovalo „Težačko udruženje“.

Oduševljeni težaci odmah su se stavi u dogovaranje sa vlastnicima. Pitali su koliko su mogli i postići. U ovomu je velika razlika od „Težačke Sloge“, koja je upravo pitala što nije mogla nikad imati.

Pokret „Težačkog udruženja“ uplašio je demokratske advokate, pak su svim silama nastojali uvjeriti težake, da ako ostanu uz njih, da će izvojštiti sve uvjete predložene od njihove „Težačke Sloge“, a sigurno da će svakom težačku biti povišen jedan prav.

Više vlasnika pristade na povišenje pravi, al samo od „zle pete“ i druge na treću. S ovim se dolazilo u susret mnogim težacima, i baš onim, kojima je najgore. Ali demokratski advokati

ne će ni da čuju o tom. Oni viču na vas glas oli svima, oli nikomu, ili drugim riečima: Mi hoćemo da bude po našu ili svi moraju propasti. Htjeli su se silom poslužiti proti pravici i zakonu. Zaboravili su svaku razboritost, pa zato im je borba bila prava ludost.

Medjutim se jematva približavala. Vlastnici daju znati da težačke predloge ne mogu prihvatiti, a doista nisu ni mogli. Težaci opojeni od demokratskih proroka, ne će da popuste, hoće po što po to povišenje pravi za svakoga od njih.

Sukob je bio oštar, ali ga je valjalo riešiti. Jedva sada Smodlaka i družina uvidiše, da su puk naveli na krivi put. Odgovornost je bila velika, valjalo je da demokratski advokati reku puku da se borba ludo započela, ludo prosljedila, i zato da ludo i svršava.

Zovnuše težake na skupštinu, gdje se težaku čisto i bistro reklo, da o povišenju pravi nema ni govora, nego jedino da se sa vlastnicima nagode o gonjačini. Uz to nastade mrmljanje: hoćemo pravu, hoćemo pravu. Sad je Smodlaka počeo hvaliti c. kr. vladu i poglavara Madirazzu, a nekoliko naručenih osoba počelo vikati: Živila carsko kraljevska vladu! Živio c. kr. poglavar Madirazza!

Kad su vidili da i ovo slabo pomaže, Smodlaka zaprijeti težacima da će ih ostaviti same, ako se ne podlože volji uprave „Težačke Sloge“, ili bolje njegovoj volji. Ovdje je nastao muk. Težaku se medjutim obećalo svega i svačesa, a on je tome povjerovao, pa opet stavio glavu u torbu demokratskih advokata.

Tako je svršila ova skoro uzaludna borba, koja je samo dala težacima povišeni darak za gonjačinu. Mogli su imati povišenje pravi od „zle pete“ i od druge na treću. Tako obećaše mnogi vlasnici, ali je krivnja demokratskih advokata da su težaci i to blagostanje izgubili.

Sada, puče, sudi, kuda vodi naš narod nesretna politika demokratskih advokata.

Izbori zastupnika velikoporeznika.

Tko su velikoporeznici.

Velikoporeznici jesu oni, što plaćaju državi, ili kako ti narode kažeš kralju, najmanje 200 K poreza. Ovih nema mnogo u našoj zemlji.

Po našem starom, a recimo i zardjalom izbornom redu, ovi su ljudi uživali neke povlastice u izboru zastupnika za sabor i i carevinsko vieće. Ovo je zadnje palo uslied novog izbornog zakona, dok je prvo ostalo. Pošto je ostalo, to će se i novi nastajući izbori za naš sabor obaviti po starom običaju.

Središte izbora jesu gradovi: Zadar, Split, Dubrovnik i Kotor, upravo onako, kako je bilo od dana, kad su se u našoj zemlji prvi izbori proveli.

Ovog čvrstog zida naša vladu drži se i danas, a držati se ne bi imala. Kad je jednom dala pravo Zadru, Splitu, Dubrovniku i Kotoru, da biraju svoje velikoporeza zastupnike, a to upravo zato, jer su imali okružne sudove, pitamo mi, zašto to pravo ne da i Šibeniku, koji ima svoj okružni sud?

Pitamo, je li pravo, da veliko poreznike od Lopara do Rogoznice, pak sve prama Vrlici, našu prostranu sjevernu Dalmaciju zastupaju u saboru 4 talijanska zastupnika?

Vladino izvijanje i talijanska milovanja.

Vlada će na naše prigovore ostati gluha, a i niema, jer njoj nije do pravice onoliko, koliko do toga, da njoj sve ide u prud, a narodu kako bi.

Jednom kad Šibenik ima svoj okružni sud, svoje poglavarstvo i sve druge vlasti kao Split, Dubrovnik i Zadar, pitamo zašto vladu ne podieli izbor veliko-poreznika današnjeg zadarskog okružja na Šibensko i Zadarsko.

Vlada to ne će da učini, kao što je naše obrtnike i trgovce skućila pod talijansku kabanicu, eto skućava i naše veliko-poreznike, a to samo zato, da može čoravima u Beču, a oholim po Rimu govoriti: U Dalmaciji ima talijanaca. U saboru sjedi 6 talijanskih zastupnika.

Hrvatske osnove. Srbski poturice.

Hrvati su već odavna snovali, kako da se ogledaju sa talijanima u ovom izbornom kotaru veliko-poreznika, ali bez naše pravoslavne braće njesu mogli upustiti se u borbu proti talijanima, a i vladi, koja ih je zaštićivala, a štiti ih i danas.

Hrvati i Srbi napokon su uvidili, da je u našoj zemlji borba medju njima, u računu trećemu i četvrtome, a osobito u srezu velikog poreza zadarskog okružja i trgovačke obrtničke komore n Zadru.

Hrvati pozvali su vodstvo srpske stranke u Zadru, da stupe skupa na biralište i da talijancima otmu četiri zastupnika velikog poreza, te bi tada bilo u saboru samo dva Talijana, a domalo jedan i nijedan. Birana su imala biti dva zastupnika „Hrvatske“, a dva „Srpske“ stranke.

Bukovčanac Dr. Baljak, sin majke u sadaku i pregači s Gjevsaka, poručuje Hrvatima, da on ne će s Hrvatima. Naša pravaška stranka poručuje Baljaku, da će glasovati za one zastupnike, koje predlaže „Hrvatska“ i „Srbska“ stranka, a to da smrvimo zajedničkog neprijatelja talijanca. Na ovu našu iskrenu i bratski susretljivu poruku, Baljak, iza kako se je sporazumio sa talijancem Giljanovićem, domaćim izrodom, odgovara ko Juda i Pilat: Gdje ulaze pravaši, Srbi ne mogu. Ovaj korak, ovo izdajstvo Dra Baljaka, koji hoće da za svoju žudjenu bečku namirnicu, gazi majčino mlieko i pravi značaj naše zemlje, te traži, da podrži staro prijateljstvo medju Srbima i Talijanima, a potajno i sa Hrvatima, nemožemo drugo, nego onim, te još imaju vjere u prijateljstvo i rodoljublje Baljaka doviknemo sa Riza begom Kapetanovićem:

„Gori ti je prijatelj
Kad se s tobom svadi,
Nego onaj dušmanin,
Što t' o glavi radi.“

Staroga predsjednika „Srbske stranke na Primorju“ g. Katurića, u neke žalimo, što je pao na ljepak pod svoje stare dane.

On kao višegodišnji gojenac pučkog učiteljstva imao je prigode čuti, kako je sva Dalmacija narodna hrvatska i kako osobito narod sjeverne Dalmacije, gdje su njegove pristaše dovoljno zastupane, žele, da hrvatski jezik bude gospodujući jezik zemlje.

Svršavamo, jer nam prostor lista neda, osudjujuć nebratski korak Baljakov, koji je bratstvo prodao za piat bečke leće, a starcu Katuriću napominjemo rieči Fra Grge Martića:

Oj! blago ti tomu naraštaju,
Gdje brat brata čuva kano svoga,
A sirota ima smilovanja,
A mučenik mucu žalovanja.

U ostalom čekamo, što će na ovo birači g. Dr. Baljaka.

Budu li se slagali s njim, i odobrivali njegovo izdajstvo, Hrvati moći će na svoj raboš zapisati još jedno žalostno iskustvo u ime bratske sloge.

Socijaldemokrati kao širitelji jednakosti.*)

Da lakše privabiš k sebi neuka čovjeka, reci mu, da svi moramo biti jednaki, dakle pripoviedaj mu jednako st. Socijal-demokrati kažu, da kad oni zavladaju, da će svi ljudi biti jednaki, da ne će biti ni siromaha ni bogataša. Tako pripoviedaju njihovi vodje, ali kako čine? Djela na sriedu, jer po djelima suditi ćeš ih i u ovom poslu, kao i u ostalima za koji se oni zauzmu. Jer dok sirotinja, koju bi oni rada voditi, kuka u siromaštvu, ova gospoda plivaju u obilju. Čuj, kako živu njihove vodje van naše domovine!

1. Karlo Marks, osnivač socijal-demokracije, sin je bio bogatog židovskog odvjetnika.

2. Ferdinand Lassalle, takodjer jedan veliki širitelj demokratski, sin je bogatoga trgovca Hermana Lassalla i baštinik ogromnog bogastva njegove „prijateljice“ Sofije Hatzfeld. Zar je to jednakost!

*) Socijal-demokrati su isto ko i naši socijalisti, velika braća naših demokratskih advokata.

3. Fridrik Engel ostavio je baštinu od preko milijun kruna, ali ne radništvu.

4. Današnji vodja socijaldemokrata Bebel je vrlo bogat čovjek. Ima samo vinograd, koji sa vinom vriedi do pō milijuna kruna.

5. Jaurées, franceski socijaldemokratski vodja ima u četiri grada krasne palače: veleposjednik je.

6. Singer, Adler, Libknecht i drugi imaju na milijune, a ipak pripoviedaju o jednakosti dok grme proti bogastvu.

Vodje demokrata u nas.

Ali moguće, da tko pomisli, da su naši vodje demokrata siromasi, kao što smo i mi svi više manje! Korać je sam priznao na javnoj pučkoj skupštini, da je plaćen za svoj „trud“. Jednom su novine pisale, kako Korać u prvom zagrebačkom hotelu finu i skupu večeru naredjuje, dok radnik s glavicom luka i malo kruha ide u postelju. Korać pun teletine ide rad iku koji zaudara lukom, da mu pripovieda jednakost. A naš Dorbić, jadna li ga majka porodila. Vas zalizan ko miš, kad se iz ulja izvuče, i on propovieda jednakost Duji i Marinu, ali ne će da se hrani ko oni i da se odijeva ko oni, već on znade više puta na dan promijenjivati rubeninu i odielo.

Smodlaka, koji želi dobra maalom puku, sa svojim trudom sagrađio je krasnu kuću u Splitu, ali ne da prima na konak svoje sumišljenike mušterije, već jedino da mu lakše dodju do kancelarije.

Sada puče znaš, kakovi su to ljudi sa svojom jednakošću. Sve crkve u našoj zemlji nemaju toliko imetka, koliko njihovi vodje, a ipak oni viču proti posjedu crkvenom, a o svom bogastvu šute.

Naši demokrati su, demokrati samo zato, jer se ovim putem nadaju postati bogati, kao što su postali oni u drugom svijetu, a kad se obogatiše na ledjima biedne raje, raju su zaboravili, dukate prigrlili i odjurili u nezaborav. Narode upamti, da ko s vragom tikve sadi, ili prije, ili poslie o glavu mu se razbijaju.

U borbu za materinsku rieč!

U 22. broju našega lista u članku „Za materinsku rieč“ rekli smo, da je g. namjestnik pozvao na dogovor zastupnlke na carevinskom vieću, u svrhu, da im priopći neka temeljna načela za riešenje jezičnog pitanja u našoj zemlji. Naši zastupnici su se pozivu odazvali, te su izabrali izmedju sebe odbor, koji je bio kod gosp. namjestnika. Da vidimo, što se je zbililo i kako su stvari tekle.

Naši zastupnici kod namjestnika.

Svak je očekivao, a i mi, da će se kod g. namjestnika naći na okupu samo zastupnici na carevinskom vieću, nu na žalost g. namjestnik ne znamo po kom pravu i po čijim naputcima na dogovor pozvao je i talijanske zastupnike na našem saboru, da i oni pošalju svoje odaslanike. Netom se je ovo zbililo, odmah nam je puklo pred očima, da će stvari krenuti na zlo i da poruka g. namjestnika nije ozbiljan korak k riešenju jezičnog pitanja u našoj zemlji, već šaka praha u oči i to prije izbora. Što sadrže tobožnja temeljna načela.

Ništa. U njima se talijanski jezik potvrđuje u našoj zemlji, kao drugi jezik zemlje,

te se tim hoće, da na ovu čisto hrvatsku zemlju natakne talijanska kabanica, te se prizna, da u Dalmaciji ima i urodjenih talijanaca. Hrvatskom jeziku dale bi se neke polakšice, ali te polakšice uživa i danas, te temeljna načela, koja je gosp. ministar Njamac Bek turio u ruke g. namjestniku, sinu ove zemlje, niesu drugo nego prevrni pogaču na tavi, a da ne zagori.

Milo nam je, da su se hrvatski zastupnici složili, te ako nas glasovi ne varaju, oni su zaključili, da temeljna načela gosp. Beka budu mu opet povraćena, da ih prožvače, a žvakati ih mora sve dotle, dok ne izključi sasma uporabu talijanskog jezika i njegovo pravo u našoj zemlji.

Kako su se ponieli srbski zastupnici.

Po ovome što smo izviešćeni, posve slabo. Oni su izabrali posebne odaslanike, ko da jezik nije nam isti, koji su sasma samosvojno iznieli svoje želje vrhu temeljnih načela g. Beka. Kaže se, da su oni dosta toga prihvatili i tako pali u stupicu. Što će njihovi birači na ovo, vrieme će suditi.

Sveta dužnost svakog Hrvata.

U našem članku, kog smo gore spomenuli, rekli smo, da se mi nemamo ničemu nadati od temeljnih načela, koji su bili izneseni na pretres našim zastupnicima, već da mi sami moramo riešiti jezično pitanje u našoj zemlji. Ovo ćemo postići, ako budemo svi, a u prvom redu hrvatski činovnici sviestni svoje rodoljubne dužnosti, te ako i u nutarnjoj svojoj službi budu rabili samo hrvatski jezik. Žrtava će biti, a bilo ih je vazda, nu te žrtve mogu lako pasti po onima, koji zamke pripremaju. — Žrtava se ne plašimo, a jezik ljubimo, kako ga je ljubio i naš stari mecena Strosmaer, koji nam veli: Moj mili materinji glase, što su mi te više pridošlice i neznalice prezirali, to si više mome srcu omilio. Našao si utočište u grudima prosta puka, koji te je kao zjenicu oka svoga njegovao. Ti si mi tako liep, da je samo Bog ljepši, koji te je stvorio i narod koji te je sačuval.

Ovu poruku velikog Hrvata drage nam domovine privinimo svi na srce i srnimo svi složno u borbu za materinsku rieč!

Nemojmo zasliepljivati ribe gašenim vapnom i modrom galicom.

Vozimo li se ladjom uzduž obale morske, pak kroz zaljeve i zatone, a i brake na pučini, opaziti ćemo, da se po dnu mora nešto bieli ko kakov rubac, ili komad biela platna. Naokolo ovog bielila sve je zarasla morska trava. Pred ovim bielilom u više slučajeva nalazi se rupa, ili oveci kamen nadignut, ili probušen (šupalj).

Što je ono bielilo i baš na onom stano vitom mjestu? To je gašeno vapno, koga su ribari na osti tu spustili, kad im je trebalo da izagnu hobotnicu, ugora, škarpinu i svaku drugu ribu, koja ljubi skrovita zakloništa.

Kako gašeno vapno dieluje na ribu.

Kao što je gašeno vapno pogibeljno za ljudske oči, jer ih grize, tako isto je pogibeljno i za oči riba. Ribar opazi ribu sakritu u rupi i želio bi da ju ostima probode, ali ne može, jer riba neće iz rupe. On, da

ju izagna spusti malo gašena, ali tvrda vapna pred samu rupu, a ako može tisne ga u nutra. Vapno se počne raspadati, a tim gristi i oči ribe, koja tada bieži iz rupe i više puta, na neki način časovito zasliepljena, dok joj bol i maglušina sa očiju ne prodje, ustavi se pred samom rupom. Ribar, koji je to jedva dočekao, zbode je s ostima i digne u brod.

Šteta, koju prouzrokuje po ribara ribarenje gašenim vapnom.

Doduše po sveukupno ribarstvo ribanje gašenim vapnom ne prouzrokuje velike štete, nu zato sam ribar, koji ga u ovu svrhu rabi najviše trpi. Kako? Evo ovako. Gašenim vapnom najviše tjeraju ribu iz rupa stanovnici dotičnoga mjesta. Gdje je rupa obiljena, tamo za dugo i dugo vremena ne dolazi ni ugor, ni obotnica, pak ni škrpina, a i druga riba. Što se dakle događa? Je li umakla ostima ona traži sebi drugo utočište, a ona koja je iz druge paše doplovila zagleda se u ono bielilo, ko june u nova vrata svoje pojate: neće u nutra pod živu glavu, već bieži, da sebi nadje drugo zaklonište.

Evo uzroka, koji se na razne načine tumači, a neće da se svati, zašto jedne godine u nekom mjestu recimo u Žiriju ili Prviću ima obilato obotnica i ugora, a druge godine posve malo, ili ništa. Ribari kažu: zla godižbina, more izdalo itd. Ali nije tako. Da ribe nema krivnja je najviše mješšana, koji su prve godine tjerali iz ležišta ribu gašenim vapnom, i ona je pobiegla, da nadje mirnije življenje, a povrati se, ili ona ili druga tek onda, kad vapno ispred onog ležišta nestane.

Zasliepljivanje riba modrom galicom.

Pošto su vlasti strogo zabranile ribanje pomoću gašenog vapna, to naši primorci, da izbjegnju kazni, smislili su drugo srestvo, za njih puno sjegurnije, a po jadne ribe teže i žešće.

Kad je kod nas počela peronospora uništavati vinograde i kad su se isti počeli škropiti rastopinom modre golice, naš primorac, koji je isto i ribar opazio je, da kad mu vjetar nanese koju kap na oči, da ga nemilo grize. To je bilo dosta, da on to upotrebi i u ribarstvu. Što smislilo to i učinio. Na kraj jednog brka od ostiju sveže jednu malu kesicu u koju stavi modre galice u komadu i sve to natakne na kopišće (držak ostiju). Voskajući napred barka s ostima u svaku rupu. Galica se rastapa i u rupu ulazi, a iz rupe ko striela leti van svaka riba, ako je slučajno u nutri se nalazila. Ribar nema drugo, nego da čeka pred rupom s ostima i netom je riba kojamudrago pomolila glavu, da ju zbode i istegne. Plien mu je sjeguran, da sjegurniji biti ne može.

Rekli smo da je zasliepljivanje riba modrom galicom po ribare sjegurnije, ali ne samo da je sjegurniji iztjerati i ubiti ribu, nego je sjegurniji, da izbjegne i vlasti. Ako je netko rabio vapno, ono ostaje tu za duže vremena i može se uvijek vlast o krivici osviedočiti, dočim ako je jedan zasliepljivao ribu modrom galicom, nemože mu se ući u trag tako lako, jer gaiica neostavlja nikakova traga.

Je li zabranjeno zasliepljivanje riba vapnom i modrom galicom.

Kao što je zabranjeno ubivati ribe dinamičkom ili opijati sa baluketom, tako zakonske odredbe strogo zabranjuju i zasliepljivanje riba bilo gašenim vapnom, bilo modrom

galicom i to na temelju paragrafa 18. ministarske naredbe 5. prosinca 1884. Krivci bivaju kažnjeni globom od 1 do 200 K, ili kaznom zatvora u tamnici od 6 sati do 14 dana.

Mora se imati na pameti, da kaznu ne nosi samo onaj, koji ubija, onesviešćuje ili osliepljuje ribu, dali i svaki onaj, koji ribu ovakovim načinom prisvojenu kupi.

Kako ćemo pripoznati ribu zasliepljenu gašenim vapnom, ili modrom galicom.

Za ovo utanačiti nema jednostavnije stvari. Svak zna, da ugor može biti uhvaćen u vrši i da tada nema druge ozlede, nego po koju oderinu na glavi, koju dobije, jer hoće, da se kroz bodljike vrše, iza kako je unišao, opet natrag povrati. Vidimo li ugora izprobodena uprav vrh glave su 99 po sto možemo suditi, da ga je iz jame izagnala, ili galica, ili vapno. Pogledamo li mu u usta, te ako ne nadjemo ozlede udice stalno je, da je taj ugor bio uhvaćen pomoću gori imenovanih srestava. Ovo više manje vrijedi i za svaku drugu ribu, koja po kamenitom i špiljastom morskom dnu žive.

Pogledamo li oči riba ulovljenih pomoću ovakovih srestava, naći ćemo iste skroz pomučene i utonjene; zjenice ko da i nemaju, a veselo oko potamnjuje mrkasto-biela mreža.

Kao što čovjek, pak i svaka druga životinja, čuti bol kad mu u oko udje vapno ili gaiica, te iste bolove čuti i riba, te stog preporučamo živo našim ribarima, da se toga čuvaju, jer gdje vapno i galica u ribarstvu vlada, ribar gubi obotnicu svoju svagdanu prehranu, a da i nespominjemo druge.

Naši dopisi.

Bez učitelja, bez popa, ali ne bez novca.

Šepurina početkom listopada.

Odlazak nadučitelja Markovića i njegove supruge učiteljice sliedio je 29. pr. mj. — Naša djeca bez škole od sada će plandovati i — kako se glasa — tako će potrajati pune dvie godine, dok se ne sagradi nova škola. Svaki pošten i razborit Šepurinjanin žali gubitak učitelja Markovića, koji su svojom revnošću i izglednim ponašanjem — nakon afere Krnića — znali podignuti učiteljski ugled do one visine, na kojoj je i prije bio. Svaki ih je volio radi njihove prijaznosti i štovanja. Koliko je njihov rad bio koristan za našu djecu, suditi je po svagdanjim izjavama roditelja, makar i protivnog političkog mišljenja, koji priznaju uspjeh opažen na svojoj djeci; dok žale, da će sve zaboraviti, što bijahu naučili, a proklinju uzročnika. I ako je vladao opće mnijenje, da su učitelji Marković prava blagodat za naše mjesto, ipak demokrato-autonomašima nije to bilo u računu, jer nisu bili njihova političkog mišljenja. Svaku su snovali i kovali protiv njima, dok nije prevršilo mjeru i napokon s demokratske krivnje ostadosmo bez učitelja. To se dogodi pod slavnom upravom našega glavarara Martina Vlahova i njegova „ad personam“ adjutanta Ante Antića Polušu. Ne možemo im nego zahvaliti, što su nas liepo obdarili svojom „mudrom vladavinom“. Ni to nije još sve zlo! Pogovara se, da ćemo ostati i bez popa. To je ono, što se „mudroj glavi“ htjelo! Bez učitelja i bez popa bit će lakše puk zavaravati.

Zavaravalo se puk, da će im doći dva učitelja, pa . . . jedan ostao u Špiću, drugi u Gospiću.

U nedelju, 20. pr. mj. na seoskom zboru zaključiče — bez pretečnog sporazuma seljana, da svaka obitelj mora doprinostiti po 4 krune za „seoske poslove“. — Kako se čuje, prevladjuje javni glas, da će to služiti za nečija putovanja do Šibenika, Zadra i Spljet, a usput za maraštinu i razne druge „comforte“. Sad pred izbore govore, da će nam podieliti Tijat. Muo nam je već na papiru sagradjen, a osam tisuća leži na dobitku. Sretna li si Šepurino, kad u tebi svakođ reda i naprednog rāda, jer Martin Kekov s tobom vlada! Seljani.

Ocrnjivanje i udvorno ulagivanje demokrata.

Imotski početkom listopada.

Smodlakovi listovi „Pučka Sloboda“ i „Gospodska Sloboda“ uvijek sliede najgorim klevetama ocrnjivati poštene i vrijedne gradjane. Tako upraviše svoje otrovne striele proti g. Brantschu, premda mora i Smodlaka znati, da je čašćen od ciele krajine i od naroda obljubljen radi svoje pravičnosti i svoga izglednog ponašanja. Nu kako ne će da puše u demokratski rog, zato je za demokrate najgori čovjek na zemlji. Radi istoga razloga nabacili su se blatom na g. Spraitza i druga dva pošarska činovnika. U jednu rječ tko nije s njima, taj je za njih gori od ajduka. — Poznati Ivo Zelembać u istim splitskim sramotama, hoće da prikaže nas pravaše kao da nas štiti vlada, dočim svak zna, da se to mora reći o demokratima, pa je zloglasni Ivo više lažih rekao, nego mu je na glavi dlaka. Da je to istina evo vam potvrda. Kada demokratski držè skupštine žandari i stražari njihovi su andjeli čuvari štitnici. Ujedno s njima u kočiji dolazi na skupštine c. kr. komesar Gligo, s kim se vozika i naš Košto. Znamo mi svi kako se u gluho doba noći sastaju na pogl. Dr. F., Dr. J., Dr. „Evo me“, pa i Ivo Zelembać i njegovi sinovi sa nekim drugim imotskim odrpncima. I za nemeštra Meštra Marka su se zauzeli, gdje su turili i jednog, koji ne zna ni svoje ime podpisati. Pa tako ne zna ni on, da je očitu laž potpisao. Još bi vam imao mnogo šta kazati o nikakvoj revnosti nemeštra Meštra Marka o školovanju i odgajanju naše djece, pa i o krčmama, o štinici, tu svega ima . . . ali ostavljam za drugi put.

Vlada idje na ruku demokratima.

Iz Bukovice, 1. listopada.

Od svih ovih godina, ova je najvjernija za Kotare osobito za siromašnu Bukovicu. Dok se po drugim mjestima nešto brine vlada da ublaži glad stradajućeg pučanstva, za Kotare i Bukovicu je sasvim zaboravila. Takova je nerodica bila, da je gore starci ne pamte. Nadali smo se, da će se vlada obratiti na župnike, e da ovi izvieste o stanju sela i pojedini obitelji, ali su se nade naše do danas izjalovile. Prsti su ovdje demokratske benkovačke gospode, koji ne mogu vidjeti, da župnik što dobra učini. Tako kad se tu skoro kupili milodari na korist djece, ta gospoda „prijatelji maloga puka“ prosvjedovali su da su u odboru župnici katolički i pravoslavni. Radi ovog udrili nemilice na poglavara Rocca, trčali u Zadar, samo da vlada učini što oni žele.

Digli se i proti Dru Königu, a svima je na čelu poznati paša Dr. Begović. Ovi isti demokrati klečali su, da tako rečem, na pragovima župničkih kuća, dok su dobili da udju u vieće, a danas rovale proti njima. Dr. Begović (bez narodnosti) vodi svoje odprance proti svima, pa i načelniku Novakoviću, a već kaže, da on u Zadru može što hoće. Dosta je kad su se urotili, da se ne da ni kruha gladnicima. Vidit ćemo hoće li gospoda zadarska i unapried slušati one krive prijatelje „maloga puka“.

Viesti.

Ponašanje Srba radikala u Dalmaciji.

Na drugom mjestu izvješćujemo naše štovane čitatelje kako se sa hrvatske strane pružila prijateljska ruka Srbima, e da se složimo pa zajedničkim silama utučemo onu šaku silnika talijanskih, koji biraju svoje zastupnike u veleposredništvu baš pomoću braće Srba. Srbi radikali odbili su hrvatske ponude, koje su sve bile u njihov hator. Ovo nebratsko ponašanje zgrozilo je svu pokrajinu, pa i mnoge Srbe, koji znadu, da su im Hrvati braća, a Talijanci neprijatelji i jezika i narodnosti. Sve su novine osudile postupak Srba radikala, pa se i „Naše Jedinstvo“ u Splitu maklo, da reče svoju. G. Stražičić, koji uredjuje taj šarenjački list, donosi viest, pa traži da se odmah zaboravi na ovo izdajstvo Srba radikala. Takav vam je taj čovjek! On, kad je što na sramotu hrvatskog imena, govori na dugo, samo da hrvatsko ime ponizi. A sada, kad su se Hrvati pokazali pravi prijatelji Srba, a od svih odbijeni, tako piše, kao da hoće svu krivnju baciti na nas Hrvate. Mi želimo, da se ustroji prava srbska stranka, koja će s nama bez okolišanja uzraditi da slomimo talijansku svemoć, i otkrijemo ludo vrluganje splitskog šarenjaka A. Stražičića.

Jamatva u Šibeniku i okolici. Ove godine i ako je bila nesretna po Zagoru, a donekle i Primorje, ipak loza se je opoštenila svukud, gdje nije filoksera učinila svoju. Amerikanske podloge, gdje su dobro gojene pokazale su, da nisu uzaludne nade onog vinogradara, koje je u nju polagao, jer mu dadoše obilati rod, a što je glavno podpuno zdrav, a od zdrava groždja i roda, mora biti i zdravo vino.

Neplodnost žitarica i gomoljača nadoknadila nam je loza, te i ako ne ćemo imati ko zna koliko vina, jer nas je filoksera dobro ošinula, to ćemo se ipak moći nadati naprama dobroj vrsti i dobroj cieni vinu. Mast mjeri između 17 i 22 alkohola, a to je dobro, jer ćemo na taj način imati i dosta jaka vina. Na trgovcima je, da se okoriste dobrom vrsti i umjerenim cijenama, a vinogradari neka paze, da ne pretjeraju i da ne odbiju od sebe kupce, koji bi mogli krenuti na drugu stranu, te mi i kod dobra vina i kod punih bačava preko zime gladovati.

Bolje je i za koju paru, popustiti, nego li pretjerati. Rekosmo svoju, željom, da naš vinogradar što prije i što korisnije unovči svoj krvavi trud.

Veliki neredi u Zadru. Prošli ponedjelnik i utornik, a osobito u sriedu dogodili su se veliki neredi i škandali u Zadru. Talijanaši kô mahnuti navaljuju na vojništvo,

kličuć svakih pogrđnih rječetina. Da se uspostavi red morala je posredovati žandarmerija pa i vojska. Biesna talijanaška zadarska furda pucala je i revolverima na vojsku, tako da je i vojska bila prisiljena pucati, ali u zrak. Sada gradom obilaze vojničke patrolje, da sačuvaju red, koga zadarski redari ne znaju sačuvati. Ima ih nekoliko i ranjenih. Po svemu izgleda kô da Zadar nije u Dalmaciji nego u kakovoj razbojničkoj Siciliji. — „Smotra Dalmatinska“, koja zna samo Hrvatima davati lekcije skladnosti i umjerenosti, sada šuti: Zašto?

† **O. Josip Paić.** Na 28. pr. mj. blago u Gospodinu preminuo je u Sinju otac Josip Paić, bivši državnik, mnogogodišnji profesor i ravnatelj franjevačke privatne gimnazije. Njegovih predavanja se najvećom harnošću sjećaju mnoga pokoljenja djaka, koja je on odgojio. Mnogo godina bio je u sinjskom samostanu, i u varoši postao opće ljubljena ličnost. U zadnje vrieme, kad nije više učiteljevao, u svojoj sedamdesetoj godini, htio je ostati u Sinju, koji je silno volio. Harna mu uspomena, a duši vječni pokoj!

Hrvati — vražja divizija. Prigodom velikih carskih manevra u Vesprimu (Ugarska) u kojima je sudjelovalo 21.000 Hrvata, iza jednog marša, kad su naši domobranci stigli pravodobno na određeno mjesto, te se odmah bez jela i odmora pustiše u bitku, koju su izvojevali, motrio ih je — čitavu domobranksu diviziju — sam prijestolonasljednik Franjo Ferdinand, pa je oduševljeno uskliknuo naprama generalu Hrvaturoeviću: „To je vražja divizija!“ Ujedno je upozorio prijestolonasljednik i kralja, da pogleda naše hrvatske junake. I kralj se je poslie odvezao automobilom, da pogleda tu „vražju“ diviziju. Iza kraljeve pohvale domobranci su jednoglasno uskliknuti: Živila Hrvatska! General Borojević ovu je neobičnu pohvalu uvrstio u dnevnu zapovied, da za nju dozna sva momčad, te joj preporučio, da i nadalje ostane — vražjom divizijom. — Jest, junaci su Hrvati, ali što su dobili za svoje junaštvo? — Crnu nezahvalnost, uz narodno robovanje!

Je li bilo u staro doba satova? U stara vremena u Asiriji i Egiptu bilo je satova na vodu. U Nikivi bili su satovi postavljeni na na sve glavne plokate i u granuće sunca bi ih se punilo. Ova vrst satova bila je iznašasta od nekog Egipćana. I u staroj Grčkoj rabili su se satovi na vodu. Prvi od njih bi odnešen u Rim godine 145. prije Krsta. Pompej donese godine 62. prije V. G. jedan veliki sat na vodu, odnešen kralju Ponta. Bio je od čista zlata, kazala bila su mu posuta rubinima, a brojevi što naznačivaše ure bijahu od biserja.

Papa darova Pipinu franačkom kralju krasni sat na vodu, koji naznačivaše suviše kretanje sunca i mjeseca.

Haurun-el-Rašild, kalif od Bagdada, darova caru Karlu Velikom sat na vodu, iz kojega svaku padala bi jedna kruglja u srebrenu zdjelu, a istodobno otvorila bi se jedna od 12 vratašca što su bila na njemu i izašao bi jedan ili više konjanika na konju, prama broju ura.

Sedamnaest godina radio je okolo ovog čudovišta jedan arabski urar.

Posebni poučni dio „Prave Pučke Slobode“.

3. Upliv šume na poljodjelstvo.

Koliko misli prodje mozgom težaku, kad mu usjev, najednom nastrada od prirodnih nepogoda. Kakova crna slika mu se roji u glavi; kolikemu mu zadaje briga, da prehrani sebe, svoju obitelj i životinju svoju, i da namakne ono što mu je prirodna nepogoda otela.

Nu prekasno je sve to. Ugrabljeno već jednom, neda se povratiti.

Obično iza ovakove nesreće, mislimo što je bilo; malo kada ili nikada, da tražimo tome uzroka, pak kad smo ga našli, da za buduća vremena takove uzroke odstranimo ili je pak smanjimo, te prepričimo nesreći pristup u naše kolibe.

Obične i česte, prirodne nepogode, su suša i mzaz (slana).

Suša je najštetniji prirodni pojav. Ona neobuhvaća samo pojedine komade zemljišta, nego ciele pokrajine, pak i ciele države. Štetni upliv suše, nedielu se na godine, jer već u onoj godini kad nastupi, spremi u grob sve što joj se je podložilo. Proti suši u obće neima lieka, ni trpi prigovora svom djelovanju. Ona se pojavljuje skoro svake godine, kad jače kad slabije, ali uvijek nadje svoju žrtvu, makar u kojoj vrsti plodine. Suša pak najčešći gost je onih pokrajina, gdje neima šuma, i tu je njezino djelovanje periodično.

Šuma se nemože stvoriti kroz noć, tako rekuć. Nju valja gajiti koji decenij, i tad dobije moć dobrotvornog djelovanja proti suši.

Da su naši pradiedovi sačuvali one šume, kojim su tada razpolagali, te da su tadašnje gole pašnjake pošumili, današnja generacija čovječanstva bila bi u povoljnijim prilikama u pogledu poljoprivredne svoje snage, i nebi nas posjećivao tako nemili gost — suša, kao što nas je posjetio baš i ove godine.

Ako i današnje doba ne učini svoje u pogledu uzgoja šuma na goletini, i naši će potomci stradati isto kao što stradamo i mi, a moguće još i više.

U mnogim državam, učenjaci i pametni ljudi, kad su opazili često puta sušu na svom posjedu, dosjetili su se uzroku, te nisu mnogo oktievali, već se dali na posao pošumljivanjem golog zemljišta.

Francuzi, kao kulturni narod, u tom su pokazali svietu, što šume vriede za poljodielstvo.

Otok sv. Jelene, gdje je bio zatočen francuzki car Napoleon I. bio je skoro goli krš; tamošnje pučanstvo često je stradalo od suše. Francuzi nebudi lieni, zasadili su šume na otoku, te danas dva puta ima više kiše nego što je prije bilo.

Usljed toga, što suša obuhvaća po ciele pokrajine, šteta je ogromna; ona iznosi više milijuna kruna.

Mnogomu neće biti poznato, kako šuma privlači kišu, zato će mo to razjasniti.

Temelj tog razjašnjenja, može si svak jednostavnim pokusom predstaviti.

Uzmi dvie kapi vode, jednu kap pusti na suho mjesto stola ili kojeg drugog predmeta, a drugo na mokro mjesto.

(Nastavit e će).